

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Пенка Шапкива

относно дисертационен труд на тема : **Стратегии за повишаване на социалните умения у учениците от аутистичния спектър в образователни условия**““

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма Специална педагогика (на английски език), в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика

Докторант: Теодорос Баксеванидис

Научен ръководител: проф. дпн М. Цветкова-Арсова

1. Общо представяне на процедурата и докторанта:

Документите и материалите, които са представени за рецензиране, са в пълно съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ.

Докторантът Теодорос Баксеванидис придобива диплома за бакалавър по Начално обучение към Департамента по Хуманитарни науки при Егейски университет в Родос през 2011год. През 2013г. завършва успешно Магистърска програма по Специална педагогика, а през 2021г. придобива магистърска степен по Модели на образователно планиране и развитие в гр. Родос, Гърция.

От професионалната биография на докторанта се установява, че е заемал позиции като учител на деца със СОП, учител и директор в начално училище в различни градове в Гърция. Чрез участия в семинари и конференции докторантът умело надгражда професионалните си знания и опит

Актуалност на проблема: Дисертационният труд фокусира върху значима тема в контекста на педагогиката на деца с разстройство от аутистичния спектър, върху социално значим проблем, повлияващ човешкото съзнание.

Структура и съдържание на дисертационния труд:

Макроструктурата на дисертационния труд е в съответствие с традиционните стандарти и норми на съвременното научно изследване.

Представената разработка е с обем от 168 стр. Структурирана е с увод, четири глави, дискусия, заключение, приноси библиографска справка, съдържаща литературни източника на латиница, повечето от които са публикувани през последните 10-15 години, както и приложения накрая.

В **уводната част** на разработката много стегнато, ясно и точно са формулирани научния проблем, както предмета и целите на изследването. Докторантът очертава рамката на научното изследване, изчерпателно аргументира концепцията на изследването, както и авторска позиция за значимостта на изследователския проблем в контекста на образователната практика

Теоретичната анализ на проблема е конструиран въз основа интерпретацията на различни литературни източници и е представен чрез две глави.

В **първа глава** докторантът прави исторически преглед на разбиранията за аутизма , както и интерпретация на понятието „аутизъм“, разглежда различни теории, обясняващи природата на аутизма. Специално внимание е отделено на характеристиката на нарушенията от аутистичния спектър, както и на характеристиката на социалните умения при учениците с аутизъм.

Втора глава е озаглавена: „Обучение на учениците с аутизъм“. Тук авторът на дисертационния труд анализира различни аспекти на приобщаващото образование за учениците със СОП и в частност за учениците с нарушения от аутистичния спектър. Подчертава се ролята на учителите (специални педагози, ресурсни учители и общообразователни учители в процеса на приобщаване на тези деца.

Докторантът прави задълбочен анализ на различни образователни подходи, като изтъква значението на ранната интервенция за формирането на социални учения и насърчаване на положително поведение при децата с аутизъм. Акцентира се върху стратегиите за преподаване на социални умения при деца с аутизъм, основаващи се на теорията за социалното учене, особено на ученето чрез социално взаимодействие и имитация. Съдържанието на разработката се обогатява чрез описанието на ефективни програми за корекционно-терапевтично въздействие и обучение при деца с аутизъм, като : **ТЕАССН; Стратегията – деца с типично развитие помагат на деца аутизъм; Социални истории; Приложния поведенчески анализ (АВА).**

Съществен момент от дисертационния труд е очертаването на бъдещи перспективи за развитие на социалните умения на ученици с нарушение от аутистичния спектър, чрез използването на съвременни технологии, като виртуална реалност, разширена реалност, „геймификацията“, медианите от връстници интервенции, съчетани с онлайн платформи, както и персонализирано обучение, въз основа на индивидуалните потребности, приложими в образователната практика.

Трета глава от дисертационния труд съдържа методологията на изследването. Коректно са формулиране целта, хипотезите и задачите на изследването. Описан е изследователския инструментариум, включващ количествени и качествени методи, въпросници представяне и анализ на случаи от практиката (case study) на двама ученици с разстройство от аутистичния спектър. Въпросниците са разработени с помощта на формуляр на Google и разпространени чрез групи в социалните медии, фокусирани върху обучението на ученици с аутизъм и предлагащи ефективност и гъвкавост при събирането на данни, предоставяйки поглед върху гледните точки на учителите относно поведението и проблемите със социалните умения.

Проучването включва две изследователски извадки: 53 общообразователни учители, подбрани на случаен принцип и двама ученика с аутизъм, момче и момиче на възраст 9 и 11 години, получаващи допълнителна подкрепа.

В четвърта глава на дисертационния труд са представени резултатите от количествения и качествен анализ на проучването.

Демографските данни на учителите, участвали в изследването, са събрани и анализирани с помощта на програмата SPSS v.25.

Тъй като вероятно докторантът е пропуснал да опише етапите на проучването и субектите (къде се обучават децата, месторабота и професионален опит на учителите) на изследователската работа, това е необходимо да се направи прецизно в тази глава от дисертационния труд, за да се избегнат някои бележки и препоръки в бъдеще

За целите на емпиричното проучване е използван въпросник от 17 въпроса, относно поведението на учениците с аутизъм в класната стая, идентифицираните проблеми във връзка с техните социални умения (агресия и др.) и стратегиите, прилагани от учителите в класната стая за развитие на социалните умения на учениците с РАС.

Данните са събрани онлайн, а участниците в проучването са подбрани на случаен принцип. Резултатите от емпиричното проучване са онагледени чрез таблици и

диаграми с ясна последователност. Данните от това проучване са анализирани чрез статистическата програма SPSS 25. Това е програма, която анализира статистическите данни. При неговото изграждане са положени усилия, за да се гарантира, че статистическите процедури са математически и статистически коректни. Докторантът прави последователен количествен анализ на данните от изследването.

В края на разработката са представени приносните моменти на разработката, а в заключение са направени важни за образователната практика изводи, въз основа на хипотезите.

Автореферат и публикации:

Авторефератът е с обем от 47 стр. В езиково отношение на места текстът следва да се прецизира, като се избягват фрази от типа „задоволяване на академичните нужди на учениците“ Представените от докторанта публикации са три на брой по темата на дисертацията.

Критични бележки, препоръки и въпроси:

1. Докторантът акцентира на количествената обработка на данните от проучването, но направения качествен анализ може да бъде по-задълбочен;
2. Не се отчита ролята на статистическите методи за доказване на хипотезите. Статистическият анализ чрез програма SPSS25 остава невидим и не става ясно доколко статистически значими са резултатите от проучването. Тъй като обсъждането на резултатите е същността на дисертационния труд, която е свързана с анализ на собствените резултати в контекста на литературните данни, би било добре да се обърне повече внимание на статистическия анализ, чрез който се изключват или потвърждава заложените хипотези. Дискусията следва да обобщи това, което е постигнато до момента, какво е новото, което да се сравни с вече известното в научната литература.
3. Броят на изводите обичайно е равен на броя на постигнатите задачи и затова би било добре да се конкретизират допълнително.
да се посочи броят на изследваните лица не само в процентно отношение , а и с числа.
4. Да се избягват словесни противоречия или противоречащи си твърдения, представени едновременно като истини, виждам стр. 111.

Въпроси:

1. Чрез предвидените въпросници за учители, включени в изследването на случаен принцип, може ли да се направи коректна оценка за ефективността на подходите, прилагани при деца с аутизъм в образователната практика?
2. Защо мненията на педагозите са важни и какво предполагат като тенденции в образователната практика в Гърция?
3. Какъв е професионалният опит на изследваните учители относно, познаване на особеностите, преподаване и обучение на деца с РАС към момента на проучването?
4. Прилагането на стратегии за формиране на социални учения при описаните случаи на деца с аутизъм в класната стая по идея на автора ли са?

Заклучение:

Независимо от направените бележки и препоръки давам своята **положителна оценка** за представения дисертационен труд, за постигнатите резултати и демонстрираните научни приноси и предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор“ по Специална педагогика на Теодорос Баксеванидис!

Дата: 14.03.2024г.

Изготвил рецензията: доц. д-р П. Шапкова